

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΟΚΑΣ
Δρ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ: Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΡΑΨΑΚΗ

Εισαγωγή

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τό επεισόδιο του Ραψάκη στο Δ' Βασιλειῶν 18, 17-37 μέ ἔμφαση στή χρήση τῆς τοπικῆς γλώσσας ὡς στρατηγικῆς ἀπειλῆς. Ἡ ἐπιλογή τῆς ἑβραϊκῆς, ἀντί τῆς ἀραμαϊκῆς, ἀπό τόν ἐκπρόσωπο τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀσσυρίας δέν περιορίζεται σέ μιά πράξη ἐπικοινωνίας, ἀλλά λειτουργεῖ ὡς ἐργαλεῖο ψυχολογικοῦ πολέμου καί πολιτικῆς πίεσης.

Μέσω τῆς ἀπ' εὐθείας ἀπειλητικῆς ρητορικῆς στούς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ γλῶσσα μετατρέπεται σέ μηχανισμό ἐκφοβισμοῦ, ὑπονόμευσης τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν ἡγεσία καί ἐπιβολῆς πολιτικῆς κυριαρχίας. Ἡ περιπτώση αὐτὴ ἀναδεικνύει τόν καθοριστικὸ ρόλο τῆς γλώσσας στή διαμόρφωση ἰσορροσιῶν ἰσχύος καί φωτίζει τὴ λειτουργία της ὡς μέσου ἀπειλῆς στοῖς ἱστοριοπολιτικὸ πλαίσιο τῆς ἀρχαιότητος.

1. Ἱστορικό καί πολιτικό υπόβαθρο

Κατὰ τό β' μισό τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνα οἱ Ἀσσύριοι εἰσέρχονται στὴν περιοχὴ τῆς Συρίας καί τῆς Παλαιστίνης. Ἡ περίοδος αὐτὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔντονες γεωπολιτικές ἀνακατατάξεις στή Μεσοποταμία, ὅπου ἀναδύονται καί ἐγκαθιδρύονται νέες αὐτοκρατορίες. Πρῶτη ἀνάμεσα σέ αὐτές ὑπῆρξε ἡ Ἀσσυριακὴ, ἡ ὁποία γνώρισε τό ἀπόγειο τῆς ἰσχύος τῆς ὑπὸ τόν βασιλιᾶ Τιγλάθ Πιλεσέρ Γ' (745-727 π.Χ.), ἐπεκτείνοντας τὴ στρατιωτικὴ καί πολιτικὴ της ἐπιρροή σέ ὁλόκληρη τὴν Ἑγγύς Ἀνατολή¹.

¹ J. Bright, *A History of Israel*, Westminster John Knox Press, Louisville – Kentucky 2000⁴, σσ. 269-270.

Τό 722 π.Χ. οί Ἀσσύριοι καταλαμβάνουν τή Σαμάρεια, πρωτεύουσα τοῦ Βόρειου Βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, γεγονός πού σηματοδοτεῖ τήν ὀριστική του πτώση. Τό Νότιο Βασίλειο τῆς Ἰουδαίας καθίσταται ἀπό τότε φόρου ὑποτελές στούς Ἀσσυρίους. Ἡ φιλοασσυριακή πολιτική τῶν βασιλέων Ἰωάθαμ καί Ἄχαζ, καθώς καί ἡ ἄρνησή τους νά συμμετάσχουν στόν ἀντι-ασσυριακό συνασπισμό τῶν Φιλισταίων, Ἀραμαίων καί Ἀμμωνιτῶν, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τό Βασίλειο τοῦ Ἰούδα νά λειτουργεῖ πλέον ὡς δορυφόρος τῆς Ἀσσυριακῆς Αὐτοκρατορίας, ἐνισχύοντας περαιτέρω τή στρατηγική παρουσία των Ἀσσυρίων στήν περιοχή².

Μετά τήν πτώση τῆς Σαμάρειας καί τήν ἐνσωμάτωση τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς Συρίας καί τῆς Παλαιστίνης στήν ἀσσυριακή ἐπικράτεια, τό μόνο τμήμα πού διατήρησε σχετική ἀνεξαρτησία ἦταν τό Βασίλειο τοῦ Ἰούδα. Ἡ ἄρνηση τοῦ βασιλῆ Ἐζεκία νά ὑποταχθεῖ στόν ἀσσυριακό μονάρχη ἀποτέλεσε τήν κύρια αἰτία τῆς ἐκστρατείας των Ἀσσυρίων ἐναντίον τοῦ Νοτίου Βασιλείου, ἡ ὁποία κορυφώθηκε μέ τήν πολιορκία τῆς Ἱερουσαλήμ³.

Ἡ ἀφορμή γιά τήν πολιορκία ὑπῆρξε ἡ ἄρνηση τοῦ Ἐζεκία νά καταβάλει τόν φόρο ὑποτελείας στόν Σαργῶν Β΄ (722-705 π.Χ.), ἐπιλέγοντας νά ἐνταχθεῖ στόν ἀντι-ασσυριακό συνασπισμό, προσδοκῶντας βοήθεια ἀπό τήν Αἴγυπτο. Ὅταν ὅμως οἱ προσδοκίες του διαφεύστηκαν, ἀναγκάστηκε νά ὑποκύψει καί νά πληρώσει τόν ἀπαιτούμενο φόρο. Ὁ διάδοχος τοῦ Σαργῶν, Σεναχερίβ (705-681 π.Χ.), ἐκστράτευσε ἐναντίον τοῦ Ἰούδα καί πολιορκήσε τήν Ἱερουσαλήμ, μί ἱκανοποιημένος ἀπό τήν ὑποχώρηση τοῦ Ἐζεκία, ἐπιδιώκοντας πλήρη ὑποταγή τοῦ βασιλείου⁴.

Τά γεγονότα τῆς πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλήμ περιγράφονται παραστατικά στό 18ο κεφάλαιο τοῦ Δ΄ Βασιλειῶν⁵, στό 32ο κεφάλαιο τοῦ Β΄ Παραλειπομένων⁶, καί στήν προφητεία του Ἡσαΐα (Κεφάλαια 36-37)⁷. Οἱ ἀφηγήσεις αὐτές

² I. Provan, P. Long, T. Longman III, *A Biblical History of Israel*, Westminster John Knox Press, Kentucky 2003, σ. 271 & W. Kaiser, *A History of Israel*, United States of America 1998, σσ. 367-373.

³ J. M. Miller & J. Hayes, *Ancient Israel and Judah*, Westminster John Knox Press, Louisville – Kentucky 2006², σ. 403.

⁴ G. Fohrer, *Geschichte Israels*, Quelle & Meyer, Heidelberg 1979, σσ. 159-161.

⁵ Δ΄ Βασ. 18, 17-39.

⁶ Β΄ Παρ. 32.

⁷ Ἡσ. 36-37.

παρουσιάζουν τί στρατηγική πολιτική του Σεναχερίβ, ό όποίος, άκολουθώντας τί γραμμή του προκατόχου του Σαργών, έπιχείρησε νά έδραιώσει τόν άσσυριακό έλεγχο σέ όλόκληρη τήν Παλαιστίνη⁸.

2. Ή προσωπικότητα του Ραψάκη

Ό Ραψάκης έμφανίζεται στό Δ΄ Βασιλειών (18, 19-37) ως άπεσταλμένος του Άσσυρίου βασιλιά Σεναχερίβ, ό όποίος πραγματοποιήσε έκστρατεία καί πολióρηκε τήν Ίερουσαλήμ κατά τό 14ο έτος τής βασιλείας του Έζεκία (727-699 π.Χ.), δηλαδή τό 701 π.Χ. (Δ΄ Βασ. 18, 13)⁹.

Σύμφωνα μέ τούς M. Miller καί J. Hayes, ό Ραψάκης ήταν Άσσύριος άξιωματούχος πού γνώριζε άριστα τήν έβραϊκή γλώσσα καί άπεστάλη σκόπιμα πρós τόν λαό τής Ίερουσαλήμ, προκειμένου νά εξασφαλιστεί ή άποτελεσματική μετάδοση του μηνύματος του Άσσυρίου βασιλιά καί ή μέγιστη ψυχολογική του επίδραση στους πολιορκημένους¹⁰. Κατά τόν D. Wiseman, ό Ραψάκης συγκαταλέγεται μεταξύ των άνώτερων άξιωματούχων τής βασιλικής αύλής τής Άσσυρίας καί ένδεχομένως ήταν επί κεφαλής του συμβουλίου του ίδιου του βασιλιά. Μαζί μέ τόν Θαρθάν καί τόν Ραφίς, άπεστάλη από τόν Σεναχερίβ γιά νά άντιμετωπίσει προσωπικά τόν βασιλιά του Ιούδα¹¹.

Ό Y. Levin προτείνει μιá διαφορετική έκδοχή, σύμφωνα μέ τήν όποία ό Ραψάκης ήσως ήταν Ισραηλίτης προερχόμενος από τό Βόρειο Βασίλειο, γεγονός πού έξηγεί τί βαθιά γνώση τής έβραϊκής γλώσσας καί τήν έχθρική στάση του άπέναντι στό Βασίλειο του Ιούδα. Ή υπόθεση αύτή ενισχύεται από τόν δεύτερο λόγο του (18, 31), όπου καταφέρεται έναντίον τής τακτικής του Έζεκία, ό όποίος έμπιστεύθηκε τί σωτηρία τής Ίερουσαλήμ στόν Γιαχβέ. Ή ένόχληση του Ραψάκη γιά τήν καταστροφή των «ύψηλων τόπων» (έβρ. Π112) από τόν Έζεκία (18, 4) κατά τί θρησκευτική του μεταρρύθμιση, ύποδηλώνει ότι ό

⁸ D. Howard, *An Introduction to the Old Testament: Historical Books*, Moody Publishers, Chicago 1993, σ. 245.

⁹ Θ. Ρόκα, «Ραψάκης», *MOXE* 12, (2014), σ. 337.

¹⁰ J. M. Miller & J. Hayes, *Ancient Israel and Judah*, Westminster John Knox Press, Louisville – Kentucky 2006², σ. 417.

¹¹ D. Wiseman, *Tyndale Old Testament Commentaries: 1 and 2 Kings*, Vol. 9, Inter Varsity Press, England 2008, σ. 295.

όμιλητής είχε επίγνωση τῶν ἐσωτερικῶν λατρευτικῶν πρακτικῶν τοῦ Ἰούδα, κάτι πού δύσκολα θά γνώριζε ἕνας κοινός Ἀσσύριος ἀξιωματοῦχος¹².

Ὁ Ραψάκης ἐμφανίζεται νά μεταφέρει τό μήνυμα τοῦ Ἀσσυρίου βασιλιᾶ πρὸς τόν Ἐζεκία στὴν ἐβραϊκὴ διάλεκτο (Δ΄ Βασ. 18, 17-25). Ὁ Ἐλιακίμ, γιὸς τοῦ Χελκίου, καὶ ὁ Ἰωᾶς τοῦ ζήτησαν νά μιλήσει στὴ συριακὴ (ἀραμαϊκὴ), ὥστε νά μὴν ἀντιληφθοῦν οἱ κάτοικοι τῆς πόλης, πού παρακολουθοῦσαν ἀπὸ τὰ τεῖχη, τό περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας (Δ΄ Βασ. 18, 26). Ὁ Ραψάκης, ὥστόσο, ἀπάντησε ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ μηνύματος δέν ἦταν ἡ ἐπικοινωνία ἀποκλειστικά μὲ τόν Ἐζεκία, ἀλλὰ ἡ προπαγανδιστικὴ ἀπεύθυνση πρὸς ὁλόκληρο τόν λαό. Τό μήνυμα εἶχε στρατηγικὸ χαρακτῆρα: νά πείσει τοὺς πολιορκημένους ὅτι ἡ μόνη ρεαλιστικὴ τους ἐλπίδα σωτηρίας ἦταν ἡ ὑποταγὴ στοὺς Ἀσσυρίους, ἀφοῦ οὔτε ὁ Γιαχβέ οὔτε ἄλλος θεὸς μέχρι τότε εἶχε κατορθώσει νά προστατεύσει τό ἔθνος του ἀπὸ τὴν ἀσσυριακὴ ἐπέλαση (Δ΄ Βασ. 18, 27-37)¹³.

3. Ἡ στρατηγικὴ τῆς γλώσσας καὶ ἡ χρῆση τῆς ἐβραϊκῆς ὡς ἀπειλή

Ὁ λόγος τοῦ Ραψάκη στό Δ΄ Βασιλειῶν ξεκινᾷ μέ τὴ φράση «τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας, ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων»¹⁴. Ἡ διατύπωση αὐτὴ καθιστᾷ σαφές ὅτι ὁ ἀποστολέας δέν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τόν ἴδιο τόν Σεναχερίβ. Ὁ χαρακτηριζόμενος «ὁ βασιλιᾶς ὁ μέγας» ἀπαντᾷ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη μόνο ἐδῶ, στὸν λόγο τοῦ Ραψάκη, παρ' ὅτι σέ ἄλλα βιβλικά χωρία ὁ Θεὸς χαρακτηρίζεται «ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας» (πρβλ. Ψαλμ. 47, 3· 95,3). Ἡ εἰρωνικὴ αὐτὴ ἀντιστροφή ὑποδηλώνει τὴν πρόθεση τῶν Ἀσσυρίων νά οἰκειοποιηθοῦν τίτλους θεϊκῆς κυριαρχίας γιὰ πολιτικὴ ἐπιβολή¹⁵.

Ὁ Ραψάκης ἀπευθύνεται στοὺς πολιορκημένους τῆς Ἱερουσαλὴμ στὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα καὶ ὄχι στὴν ἀραμαϊκὴ, δηλαδή γλῶσσα τῆς διπλωματίας κατὰ

¹² Y. Levin, «How did Rabshakeh Know the Language of Judah», *Marbeh Hokmah: Studies in the Bible and in the Ancient Near East in Loving Memory of Victor Avigdor Hurowitz*, Eisenbrauns 2015, σ. 335.

¹³ Θ. Ρόκα, «Ραψάκης», *MOXE* 12, (2014), σ. 337.

¹⁴ Δ΄ Βασ. 18, 19.

¹⁵ E. B. Zvi, «Who Wrote the Speech of Rabshakeh and When?», *Journal of Biblical Literature*, Vol. 109, No. 1 (Spring, 1990), σ. 82.

τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη στὴν περιοχὴ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, προκαλώντας ἔτσι τὴν παρέμβαση τῶν ἀξιωματοῦχων Ἐλιακίμ, Σωμνά καὶ Ἰωάς, οἱ ὅποιοι τοῦ ζητοῦν νά μιλήσει στὰ ἀραμαϊκὰ «*λάλησον δὴ πρὸς τοὺς παῖδας σου Συριστί, ὅτι ἀκούομεν ἡμεῖς, καὶ οὐ λάλησεις μεθ' ἡμῶν Ἰουδαϊστί*»¹⁶. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοὺς οἱ ἡγέτες τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰούδα παρακαλοῦν τὸν Ραψάκη νά μιλήσει στὰ ἀραμαϊκὰ, δηλαδὴ τῇ γλῶσσα τῆς διπλωματίας τῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποία γνώριζαν καὶ οἱ ἴδιοι καὶ ὄχι στὰ ἐβραϊκὰ, ὥστε νά μὴν γίνεταί ἀντιληπτός ἀπὸ τὸν λαό¹⁷.

Στὴν περίπτωσι τοῦ Ραψάκη βλέπουμε ὅτι ὁ συγκεκριμένος ἀξιωματοῦχος ἀποφεύγει νά μιλήσει τὴν συριακὴ – ἀραμαϊκὴ γλῶσσα, πού ἦταν ἡ γλῶσσα τῆς διπλωματίας τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ ὁμιλεῖ τὴν ἐβραϊκὴ. Σκοπὸς τοῦ δὲν εἶναι νά μεταδώσει τὸ μήνυμα τοῦ Ἀσσύριου βασιλιᾶ στοὺς ἄρχοντες τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ νά τρομοκρατήσῃ ὁλόκληρο τὸν λαό τῆς πόλης¹⁸. Κατὰ τὴν ἐξιστόρησι τῶν γεγονότων στὴν προφητεία τοῦ Ἡσαΐα ὁ Ραψάκης ἀγνοεῖ τοὺς πολιτικούς ἡγέτες καὶ ἀπευθύνεται ἀπ' εὐθείας στὸν ἴδιο τὸν Ἰουδαϊκὸ λαό, τονίζοντας ὅτι παρ' ὅλο πού οἱ ἡγέτες κηρύσσουν τὸν πόλεμοι, οἱ πολῖτες εἶναι ἐκεῖνοι πού τὸν ὑπομένουν¹⁹. Σκοπὸς τῆς ὁμιλίας τοῦ Ραψάκη ἦταν νά δεχτεῖ τὸ μήνυμα τοῦ Σεναχερίβ, ὅχι ὁ Ἐζεκίας, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς τῆς πόλης²⁰.

Ἡ ἐπιλογὴ τῆς ἐβραϊκῆς, ὡστόσο, δὲν εἶναι τυχαία. Ὁ Ραψάκης ἀποφεύγει συνειδητὰ τὴ διπλωματικὴ ἀραμαϊκὴ γὰ νά ἐπικοινωνήσῃ ἄμεσα μὲ τὸν λαό, παρακαμπτοντας τοὺς πολιτικούς ἡγέτες. Στὴν ἀφήγησι τοῦ Ἡσαΐα (36, 11-13) φαίνεται καθαρά ὅτι ἀγνοεῖ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἀπευθύνεται ἀπ' εὐθείας στοὺς πολῖτες, ἐπιδιώκοντας νά ὑπονομεύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τοὺς στὸν Ἐζεκία καὶ στὸν Θεό. Στὴ φράσι «*Ραψάκης καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ*» Δ' Βασ. 18, 28²¹ ὅπως ἐπισημαίνει ὁ A. Watson, ὁ Ραψάκης λειτουργεῖ

¹⁶ Δ' Βασ. 18, 26.

¹⁷ Δ' Βα. 18, 26· Ησ. 36, 11.

¹⁸ D. Wiseman, *Tyndale Old Testament Commentaries: 1 and 2 Kings*, Vol. 9, Inter Varsity Press, England 2008, σ. 296.

¹⁹ L. Walker, *Cornerstone Biblical Commentary: Isaiah*, Vol. 8, Tyndale House Publishers 2004, σ. 250.

²⁰ O. O'Brien, «At the Wall or Behind It? A Theological Reflection on Ministry», *The Furrow*, Vol. 58, No. 2 (Feb. 2007), σ. 86.

²¹ Ἡ φράσι αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν δεῦτερο λόγο πού ἐξήγγειλε ὁ Ραψάκης πρὸς τὸν λαό τῆς Ἱερουσαλὴμ. Δ' Βασ. 18, 27-36.

ὡς ἓνας ἀρχαῖος «ραδιοφωνικός σταθμός» –μιά «Φωνή της Ἀσσυρίας»– πού μεταδίδει προπαγανδιστικά μηνύματα, χρησιμοποιώντας τή γλῶσσα τοῦ ἀκροατηρίου γιά μέγιστη ψυχολογική ἐπιρροή²².

Τό ὡς ἄνω χωρίο τοῦ Δ΄ Βασιλειῶν ἀπαντᾷ ἐπακριβῶς καί στήν προφητεία τοῦ Ἡσαΐα: «καί ἔστη Ραφαήλης καί ἀνεβόησε φωνή μεγάλη Ἰουδαϊστί»²³, ὑπογραμμίζοντας τή δημόσια διάσταση τοῦ συγκεκριμένου λόγου. Ὁ Ραφαήλης δέν ἐπιδιώκει ἀπλῶς νά διαπραγματευθεῖ, ἀλλά νά ἐπιβάλει φόβο. Ἡ χρήση τῆς ἐβραϊκῆς ἐντείνει τό ψυχολογικό βάρος τῆς ἀπειλῆς: οἱ κάτοικοι ἀκοῦν στή δική τους γλῶσσα ὅτι ὁ Γιαχβέ δέν θά μπορέσει νά τοὺς σώσει (Δ΄ Βασ. 18, 33-35)²⁴.

Τό περιεχόμενο καί ἡ ἔνταση τοῦ λόγου τοῦ Ραφαήλη διαμορφώνονται ἀνάλογα μέ τήν ικανότητα πού ἔχει τή δεδομένη χρονική στιγμή τόσο ὁ στρατός ὅσο καί οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐφόσον ὅλοι φαίνονται ἀνίσχυροι μπροστά στοὺς Ἀσσυρίους καί ὁ Γιαχβέ εἶναι ὁ ἀπόλυτος Κύριος τῆς ἱστορίας, οἱ λόγοι τοῦ Ραφαήλη εἶναι τόσο ἔντονοι ὥστε νά ἀπηχοῦν ὅτι ὁ Γιαχβέ ἐπιθυμεῖ νά ἐκδηλώσει τήν ὀργή του ἐναντίον τους. Ἀπό τήν πλευρά του ὁ Ραφαήλης ὁμιλεῖ μέ ἔντονο τόνο, ὁ ὁποῖος ἀφ' ἑνός ἀντικατοπτρίζει τίς πολεμικές βλέψεις τοῦ Ἀσσύριου κατακτητῆ, ἀφ' ἑτέρου ὁ λόγος αὐτός πληροῖ τίς προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦν ὁ λόγος καί ἡ εἰκόνα ἑνός πολιορκητῆ²⁵.

Σέ αὐτό τό σημεῖο, ἡ Ἀσσυριακή αὐτοκρατορία πρωτοπορεῖ στόν τομέα τῆς πολιτικῆς καί τῶν διπλωματικῶν σχέσεων καί ἀποδεικνύεται πρωτοπόρος στήν πολιτική ἐπικοινωνία καί τή μαζική ψυχολογική ἐπιρροή. Ὁ μονάρχης δέν ἀπευθύνεται μόνο στοὺς βασιλεῖς, ἀλλά καί στοὺς λαούς, χρησιμοποιώντας τή γλῶσσα τους ὡς ὄπλο ὑποταγῆς. Μέσω τῆς ἐβραϊκῆς, οἱ Ἀσσύριοι ἐπιχειροῦν νά διαρρήξουν τή συλλογική συνοχή τοῦ Ἰούδα καί νά κάμψουν τό ἠθικό τοῦ λαοῦ, χωρίς ἀναγκαστικά νά καταφύγουν στή βία²⁶.

Ἡ γλῶσσα, σέ κάθε λαό, ἀποτελεῖ βασικό στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς του ταυτό-

²² A. Watson, *Ἡ Ἐξέλιξη τῆς Διεθνούς Κοινωνίας*, Μετάφραση: Ἡρακλεία Στοῖκου, Ἐκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010⁴, σ. 77-78.

²³ Ἡσ. 36, 13.

²⁴ L. Walker, *Cornerstone Biblical Commentary: Isaiah*, Vol. 8, Tyndale House Publishers 2004, σ. 147.

²⁵ Ehud Ben Zvi, «Who Wrote the Speech of Rabshakeh and When?», *Journal of Biblical Literature*, Vol. 109, No. 1 (Spring, 1990), σσ. 80-81.

²⁶ A. Watson, *Ἡ Ἐξέλιξη τῆς Διεθνούς Κοινωνίας*, Μετάφραση: Ἡρακλεία Στοῖκου, Ἐκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010⁴, σ. 79.

τητας καί τῆς φυλετικῆς του ποικιλομορφίας, λειτουργώντας ταυτόχρονα ὡς μέσο κοινωνικῆς συνοχῆς καί πολιτισμικῆς διαφοροποίησης²⁷. Ἡ γλῶσσα, θεμελιῶδες στοιχεῖο κάθε ἐθνικῆς ταυτότητας, μετατρέπεται ἐδῶ σέ ὄργανο ἀπειλῆς καί πολιτικῆς κυριαρχίας. Δέν λειτουργεῖ ἀπλῶς ὡς μέσο ἐπικοινωνίας, ἀλλά ὡς μηχανισμός ψυχολογικοῦ πολέμου²⁸.

Στὴν περίπτωση αὐτή, ὅπου ὁ Ραψάκης χρησιμοποιοῦ τὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα γιὰ νὰ ἀσκήσει πίεση στὸν λαὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ καί νὰ τὸν τρομοκρατήσῃ σέ σημεῖο ἀπελπισίας καί νὰ ἐπισημάνῃ ὅτι δέν ὑπῆρχε ἐλπίδα σωτηρίας οὔτε ἀπὸ τὸν Θεὸ τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ οὔτε καί ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρει ἀναρίθμητα περιστατικά συνομιλίας ἀνθρώπων μεταξύ τους, ὅμως δέν ἀναφέρει ποιά γλῶσσα χρησιμοποιοῦσαν. Ὅμως ἡ παρούσα διήγηση, περὶ τοῦ ἐξαγγελθέντος λόγου τοῦ Ραψάκη, βασίζεται σέ συγκεκριμένο ἱστορικό γεγονός, ὅπου ἡ ὁμιλία αὐτὴ εἶναι καθαρὰ ἀπειλητικὴ²⁹.

Ὁ Ραψάκης φαίνεται πὼς ἦταν γνώστης τῶν ἀρχῶν τῆς προπαγάνδας καί προσπαθεῖ νὰ διασπᾷ τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Θεὸ του, ἐπικαλούμενος μάλιστα ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ τοῦ εἶχε ἀναθέσει τὴν ἐπιδρομὴ (Ἠσ. 36, 10). Ἡ εἰρωνεία εἶναι προφανής: ἡ ἀλήθεια τῆς θείας κυριαρχίας χρησιμοποιοῦται ἐδῶ ὡς ἐργαλεῖο ψευδοῦς ἐξουσίας. Ἔτσι ἡ ἐβραϊκὴ γλῶσσα ἀπὸ σύμβολο τῆς ταυτότητας τοῦ Ἰούδα, γίνεται τὸ ἴδιο τὸ ὄχημα τῆς ἀπειλῆς³⁰.

4. Θεώρηση τῆς τακτικῆς τοῦ Ραψάκη ἀπὸ τὸν προφῆτη Ἡσαΐα

Ὁ προφῆτης Ἡσαΐας ἔδρασε ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰωάθαμ (756-741 π.Χ.), Ἀχαζ (741-725 π.Χ.), Ἐζεκία (περίπου 715-686 π.Χ.) καί πιθανότατα ἐπὶ Μανασσῆ (696-642 π.Χ.), σέ κρίσιμες ἱστορικο-πολιτικές καί θρησκευτικές στιγμὲς γιὰ τὸν Ἰούδα³¹. Ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας συνδέθηκε ἰδιαίτερος μὲ τὸν Ἡσαΐα,

²⁷ R. Hague & M. Harrop, *Comparative Government and Politics: An Introduction*, Palgrave Macmillan 2010⁸, σσ. 44-45.

²⁸ P. DeMarco, *Language Unleashed: A Journey into Linguistic Exploration*, Pasquale De Marco Publications 2023, σ. 7.

²⁹ Y. Levin, «How did Rabshakeh Know the Language of Judah», Marbeh Hokmah: *Studies in the Bible and in the Ancient Near East in Loving Memory of Victor Avigdor Hurowitz*, Eisenbrauns 2015, σσ. 329-330.

³⁰ L. Walker, *Cornerstone Biblical Commentary: Isaiah*, Vol. 8, Tyndale House Publishers 2004, σ. 146.

³¹ M. Andersen, *Isaiah the Gospel Prophet: A Preacher of Righteousness Lesson Notes and Helps*,

γεγονός που έξηγει τί συμμετοχή του προφήτη σέ όλα τά σημαντικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς³².

Ὅπως ἀναφέρθηκε τά ἀραμαϊκά ἦταν ἡ γλῶσσα τῆς διπλωματίας τόν 8ο αἰ. π.Χ. στήν εὐρύτερη περιοχί τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, ἀλλά ὁ Ραψάκης ἐπέλεξε νά μιλήσει τήν ἑβραϊκή γλῶσσα, ἀπευθυνόμενος στόν λαό τῆς Ἱερουσαλήμ. Στήν προφητεία του Ἡσαΐα φαίνεται ὅτι ὁ Ραψάκης προσπαθεῖ νά μειώσει τί δύναμη καί τί δόξα του Γιαχβέ, παρουσιάζοντάς Τόν ὡς ἕναν θεό ἀνάμεσα σέ πολλούς. Πιθανόν νά γνώριζε γιά τήν προφητική δράση του Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος ἐμπύχωνε τόν λαό καί τόνιζε τήν ἀξία τῆς πίστεως στόν Κύριο. Ὡστόσο, ἡ ἐρμηνεία καί τοποθέτηση αὐτή τοῦ Ραψάκη θεωρεῖται βλασφημία ἔναντι τοῦ μοναδικοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ³³.

Στήν προφητεία του Ἡσαΐα φαίνεται ὅτι ὁ Ραψάκης κατηγοροῦσε τόν Ἐzekία ὅτι ἐξαπάτησε τόν λαό ἐπαναστατώντας κατά τῶν Ἀσσυρίων (Ἠσ. 36, 4). Τοῦ ὑπενθύμισε ὅτι διέθετε μόνο δύο πιθανές πηγές δύναμης: τόν Θεό καί τήν Αἴγυπτο καί πώς καμία ἀπό αὐτές δέν θά μποροῦσε νά τόν σώσει. Ἡ ἐμπιστοσύνη στήν Αἴγυπτο, εἶπε, ἦταν σάν νά στηρίζεται κανεῖς σέ ἕνα «καλάμι πού θρυμματίζεται κάτω ἀπό τό βάρος σου καί τρυπάει τό χέρι σου» (Ἠσ. 36, 5-6). Ἡ παρατήρηση αὐτή ἰσχύει ὄχι μόνο γιά τόν Ἐzekία, ἀλλά γιά κάθε λαό πού βασιζόταν στήν Αἴγυπτο ὡς στρατηγικό σύμμαχο³⁴.

Ἐπιπλέον, ἡ καταστροφή τῶν ὑψηλῶν τόπων λατρείας ἀπό τόν Ἐzekία παρουσιάστηκε ἀπό τόν Ραψάκη ὡς πράξη ἔναντιον τοῦ Κυρίου, ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἀποτελοῦσε θρησκευτική μεταρρύθμιση πρὸς τιμὴν Του. Ἡ τακτική τῶν Ἀσσυρίων, νά ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ θεοὶ τῶν ἐχθρῶν τους ἦταν θυμωμένοι καί ὅτι ἡ Ἀσσυρία ἐνεργοῦσε κατ' ἐντολή τῶν θεῶν, ἦταν συνήθης. Ὡστόσο, ὁ Ραψάκης φαίνεται νά ὑπερεκτίμησε τήν ἱκανότητά του νά χειραγωγήσει ἕναν μονοθεϊστικό λαό, προσπαθώντας νά τόν πείσει νά ἀναγνωρίσει ἄλλους θεοὺς καί νά ἀποδεχτεῖ ξένη κυριαρχία³⁵. Σύμφωνα μέ τόν Κύριλλο

Vol. 1, Teach Services, Inc. 254 Donovan Road Brushton, New York 2001, σ. 91.

³² H. Bullock, *An Introduction to the Old Testament: Prophetic Books* Moody Publisher Chicago 1986, σ. 153.

³³ A. Motyer, *Tyndale Old Testament Commentaries: Isaiah*, Vol. 20, Inter Varsity Press, England 2008, σ. 250-251.

³⁴ L. Walker, *Cornerstone Biblical Commentary: Isaiah*, Vol. 8, Tyndale House Publishers 2004, σ. 146.

³⁵ L. Walker, *Cornerstone Biblical Commentary: Isaiah*, Vol. 8, Tyndale House Publishers 2004, σ. 146.

Ἀλεξανδρείας, ὁ Ραψάκης καθυβρίζει τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἀναγνωρίζει βασιλικὸ τίτλο στὸν Ἐζεκία, ἐνῶ ἀποκαλεῖ «μεγάλο» τὸν βασιλιᾶ των Ἀσσυρίων, διότι ἀποσκοπεῖ στό νά κάμνῃ τό ἡθικὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλήμ³⁶.

Στοὺς Ἀσσύριους ἦταν σύνηθες νά ἀναγγέλλουν στοὺς ἐχθρούς τους ὅτι οἱ θεοὶ τους ἦταν ὀργισμένοι καὶ ὅτι οἱ θεοὶ τῆς Ἀσσυρίας ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ αὐτοὺς νά ὑποταχθοῦν στὴν Ἀσσυριακὴ Αὐτοκρατορία. Ἐπομένως, ἡ τακτικὴ τοῦ Ραψάκη δὲν πρέπει νά προκαλεῖ ἐκπληξή. Ὡστόσο, προβληματίζει τό γεγονός ὅτι ὁ Ραψάκης θεωροῦσε ὅτι μποροῦσε νά πείσει τὸν κατ' ἐξοχὴν μονοθεϊστικὸ λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ νά ἀποδεχτεῖ, ἀφ' ἑνὸς τὴν ὑπαρξὴ ἄλλων θεῶν καί, ἀφ' ἑτέρου, νά δεχτεῖ ὅποιαδήποτε μορφὴ χειραγώγησης ἀπὸ ξένες θεότητες³⁷.

Συμπεράσματα

Ἡ ἐξέταση τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Ραψάκη στό Β' Βασιλέων (18, 17-39) καταδεικνύει ὅτι ἡ χρῆσις τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσας δὲν ἀποτελεῖ τυχαία ἐπιλογή, ἀλλὰ συνειδητὴ στρατηγικὴ πρακτικὴ μέ πολιτικὸ καὶ ψυχολογικὸ ὑπόβαθρο. Ὁ λόγος τοῦ Ραψάκη ἐντάσσεται σέ ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο γλωσσικῆς πολιτικῆς, μέσῳ τῆς ὁποίας ἡ Ἀσσυριακὴ Αὐτοκρατορία ἐπιδιώκει νά ἐπιβληθεῖ ὄχι μόνο στρατιωτικά, ἀλλὰ καὶ ἐπικοινωνιακά, ἀξιοποιῶντας τὴ γλῶσσα ὡς μέσο ἐξουσίας, προπαγάνδας καὶ ψυχολογικοῦ πολέμου.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ Ραψάκη νά ἀπευθυνθεῖ πρὸς τὸν λαὸ τῆς Ἱερουσαλήμ στὴν ἐβραϊκὴ, καὶ ὄχι στὴν ἀραμαϊκὴ –τὴ διπλωματικὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς– συνιστᾷ πράξη ἐπικοινωνιακῆς ὑπονόμησης. Μὲ τὴ δημόσια χρῆσις τῆς μπηρικῆς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων, ὁ λόγος τοῦ ἀποκτᾷ χαρακτηριστὰ ἀπειλητικὸ καὶ ἐκφοβιστικὸ, καθὼς στοχεύει στὴν ἀποδυνάμωση τῆς συλλογικῆς πίστεως καὶ τῆς ἐθνικῆς συνοχῆς. Ἔτσι, ἡ γλῶσσα λειτουργεῖ ὡς φορέας ἐξουσίας, ἱκανὸς νά μεταβάλλει τὴ συνείδηση ἑνὸς λαοῦ καὶ νά ἐπιφέρει πολιτικὰ ἀποτελέσματα χωρὶς τὴν ἄμεση χρῆσις βίας.

Παράλληλα, ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐα προσδίδει στή σκηνὴ θεολογικὴ διά-

³⁶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, «Ἐξήγησις Ὑπομνηματικαὶ εἰς τὸν Προφῆτην Ἡσαΐαν», *P.G.* 70,757C-D.

³⁷ P. House, *The New American Commentary: 2 Kings*, Vol. 8, Broadman & Holman House 1995, σ. 363.

στασι, ἀναδεικνύοντας τή ρητορική τοῦ Ραββὰν ὡς ὕβρη κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ. Ἡ βλασφημία αὐτὴ δὲν περιορίζεται στὸ ἐπίπεδο τῆς θρησκευτικῆς ἀσέβειας, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν ἀξίωση τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰσχύος νὰ ὑπερβεῖ καὶ νὰ ὑποκαταστήσει τὴ θεϊκὴ ἐξουσία. Ἔτσι, τὸ ἐπεισόδιο μετατρέπεται σὲ σύγκρουση κοσμοθεωριῶν: τῆς ἀλαζονικῆς δυνάμεις τῆς Ἀσσυρίας ἀφ' ἑνός καὶ τῆς πίστεως στὸν Γιαχβὲ ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ περίπτωση τοῦ Ραββὰν ἀποτελεῖ, ἐπομένως, χαρακτηριστικὸ παράδειγμα γλωσσικῆς πολιτικῆς στὸν ἀρχαῖο πόλεμο. Μέσα ἀπὸ τὴ σκόπιμη χρῆση τῆς γλώσσας τοῦ ἀντιπάλου, ἐπιχειρεῖται ἡ διάρρηξη τοῦ ἠθικοῦ, ἡ ἀνατροπὴ τῆς θεολογικῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ ἡ ἀποδόμηση τῆς συλλογικῆς ταυτότητας. Ἡ γλῶσσα καθίσταται ἔτσι ὄργανο στρατηγικῆς ἐπικράτησης, τὸ ὁποῖο προϋποθέτει βαθιὰ γνώση τοῦ πολιτισμικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πλαισίου τοῦ ἄλλου.

Συνοψίζοντας, τὸ ἐπεισόδιο τοῦ Ραββὰν ἀναδεικνύει τὴ διττὴ φύση τῆς γλώσσας: ἀφ' ἑνός ὡς μέσο ἐπικοινωνίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς ἐργαλεῖο ἐξουσίας καὶ ἰδεολογικῆς ἐπιβολῆς. Ἡ ἐβραϊκὴ, φορέας τῆς ταυτότητας καὶ τῆς πίστεως τοῦ Ἰουδα, μετατρέπεται στὰ χεῖλη τοῦ Ἀσσυρίου ἀπεσταλμένου σὲ ὅπλο ἐκφοβισμοῦ καὶ ὑπονόμευσης. Ἡ ἀνάλυση αὐτὴ προσφέρει ἓνα πρῶτο παράδειγμα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ἡ γλωσσικὴ ἐπιλογὴ μπορεῖ νὰ λειτουργήσει ὡς πολιτικὴ πράξη, συνδέοντας τὴ βιβλικὴ ἀφήγηση μὲ τὴν εὐρύτερη θεωρία τῆς ἐπικοινωνίας, τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ λόγου.

Βιβλιογραφία

Andersen M., *Isaiah the Gospel Prophet: A Preacher of Righteousness Lesson Notes and Helps*, Vol. 1, Teach Services, Inc. 254 Donovan Road Brushton, New York 2001.

Biblia Hebraica, Stuttgartensia, Fünfte verbesserte Auflage, Studienausgabe, Gedruckt mit Unterstützung der Deutschen Forschungsgemeinschaft, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1967.

Bright J., *A History of Israel*, Westminster John Knox Press, Louisville – Kentucky 2000⁴.

Bullock H., *An Introduction to the Old Testament: Prophetic Books* Moody Publisher Chicago 1986.

DeMarco Π., *Language Unleashed: A Journey into Linguistic Exploration*, Pasquale De Marco Publications 2023.

Fohrer G., *Geschichte Israels*, Quelle & Meyer, Heidelberg 1979.

Kaiser C. W., *A History of Israel*, United States of America 1998.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, «Ἐξήγησις Ὑπομνηματικὴ εἰς τὸν Προφῆτην Ἡσαΐαν», *P.G.* 70,9A-1450C.

Levin Y., «How did Rabshakeh Know the Language of Judah», *Marbeh Hokmah: Studies in the Bible and in the Ancient Near East in Loving Memory of Victor Avigdor Hurowitz*, Eisenbrauns 2015, σσ. 323-337.

Hague R. & Harrop M. *Comparative Government and Politics: An Introduction*, Palgrave Macmillan 2010⁸.

House R. P., *The New American Commentary: 2 Kings*, Vol. 8, Broadman & Holman House 1995.

Howard M. D., *An Introduction to the Old Testament: Historical Books*, Moody Publishers, Chicago 1993.

Miller M. J. & J. H. Hayes, *Ancient Israel and Judah*, Westminster John Knox Press, Louisville – Kentucky 2006².

Motyer A., *Tyndale Old Testament Commentaries: Isaiah*, Vol. 20, Inter Varsity Press, England 2008.

O'Brien O., «At the Wall or Behind It? A Theological Reflection on Ministry», *The Furrow*, Vol. 58, No. 2 (Feb. 2007), σσ. 85-90

Provan I., Long V. P., Longman III T., *A Biblical History of Israel*, Westminster John Knox Press, Kentucky 2003.

Rahlfs A. – Hanhart R., *Septuaginta id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, editio altera, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2006.

Ρόκα Θ., «Ραψάκης», *MOXE* 12, (2014), σ. 337.

Walker L. L., *Cornerstone Biblical Commentary: Isaiah*, Vol. 8, Tyndale House Publishers 2004.

Watson A., *Ἡ Ἐξέλιξις τῆς Διεθνοῦς Κοινωνίας*, Μετάφρασις: Ἡρακλεία Στοΐκου, Ἐκδ. Ποιότητα, Ἀθήνα 2010⁴.

Wiseman J. D., *Tyndale Old Testament Commentaries: 1 and 2 Kings*, Vol. 9, Inter Varsity Press, England 2008.

Zvi E. B., «Who Wrote the Speech of Rabshakeh and When?», *Journal of Biblical Literature*, Vol. 109, No. 1 (Spring, 1990), σσ. 79-92.